วารสารธรรมเพื่อชีวิต
JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE
ISSN: 2822-048X
https://soo8. tci-thaijo. org/index. php/dhammalife/index

Original Research Article DOI: 10.14456/jdl.2025.79

Innovative Integrated Approaches of the Juvenile and Family Court for the Rehabilitation and Treatment of Juvenile Offenders

นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

Wichai Loysuangsin[1*], Korn Kangsadanporn[2]

วิชัย ลอยสรวงสิน[1*], กรณ์ กังสดารพร[2]

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. **Wichai Loysuangsin1***
วิชัย ลอยสรวงสิน[1*]
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต
College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University, Thailand.
Email: wichai.loy@gmail.com

2. **Korn Kangsadanporn[2]**
กรณ์ กังสดารพร[2]
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต
College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University, Thailand.
Email: korn.kang@gmail.com

คำสำคัญ:
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์; นวัตกรรมสังคม; ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว; ศาลเยาวชนและครอบครัว

Keywords:
Restorative justice; Social innovation; Counseling and Coordination Center for Juvenile and Family Rehabilitation; Juvenile and Family Court

Article history:
Received: 10/07/2024
Revised: 05/08/2024
Accepted: 01/09/2024
Available online: 19/03/2025

How to Cite:

ABSTRACT

This study employed a qualitative research approach involving in-depth interviews with key informants, which include the Deputy Chief Judge of the Central Juvenile and Family Court, former Chief Judge of the Juvenile and Family Court, Director of the Juvenile and Family Court, associate judges, and court psychologists, totaling 18 individuals. The objectives are 1) to study the integrated management model of the Juvenile and Family Court, 2) to study the processes for resolving, treating, and rehabilitating juvenile offenders of the Juvenile and Family Court, and 3) to present innovative integrated approaches of the Juvenile and Family Court for resolving, treating, and rehabilitating juvenile offenders. The study found that 1) the management model is an integrated management model that represents a new form of public administration, consistent with strategies 4 and 5 of the development strategy for the Thai public administration system; 2) the process of resolving, treating, and rehabilitating juveniles involves a key mechanism which is the Counseling and Coordination Center for Juvenile and Family Rehabilitation. This process involves interdisciplinary integration, consisting of four professional groups: (a) judicial officials, (b) court officials, (c) judicial officers or associate judges, and (d) cooperation networks from the public sector, private sector, and civil society; 3) the integrated innovation-driven approach of the Juvenile and Family Court begins with opportunities and societal challenges leading to the creation of various mechanisms following the innovation spiral model. Currently, results can be

Loysuangsin, W. & Kangsadanporn, K. (2025) Innovative Integrated Approaches of the Juvenile and Family Court for the Rehabilitation and Treatment of Juvenile Offenders. *Journal Dhamma for Life, 31*(1), 373-383.

seen in the final stage, which is systemic change, measured by the continuous reduction in the number of cases and repeated offenses by juvenile offenders in criminal cases.

บทคัดย่อ

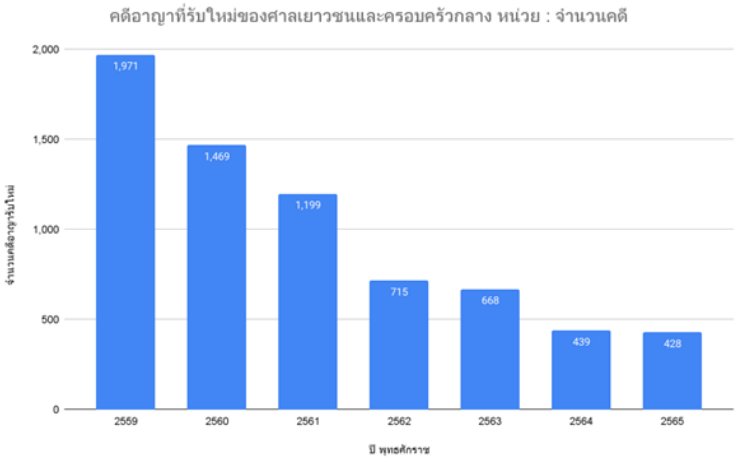
การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบด้วย รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาสมทบ และนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งสิ้น 18 ท่าน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว 2) เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชน และครอบครัว 3) เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการมีรูปแบบการบริหารเชิงบูรณาการที่เป็นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 ของยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย 2) กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็น กระบวนการที่ใช้กลไกสำคัญ คือ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว โดยกระบวนการทำงานจะเป็นการทำงานเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชาชีพ คือ (1) ข้าราชการตุลาการ (2) ข้าราชการศาลยุติธรรม (3) เจ้าพนักงานตุลาการหรือผู้พิพากษาสมทบ (4) เครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 3) การขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเชิงนวัตกรรม เริ่มจากโอกาส และความท้าทายของสังคมที่นำไปสู่การสร้างกลไกต่าง ๆ ตามโมเดลเกลียวนวัตกรรม ซึ่งปัจจุบันเริ่มเห็นผลในขั้นตอนสุดท้าย คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งวัดได้จากจำนวนคดี และการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีอาญาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง

บทนำ

ประเทศไทยมีปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่สั่งสมมายาวนาน โดยเมื่อใดก็ตามที่สังคมไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติและความผันแปรด้านเศรษฐกิจจากต่างประเทศ และการเมืองภายในประเทศ เมื่อนั้นสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยจะเข้าสู่สภาวะวิกฤติ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่ตามมา ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาอาชญากรรม การขาดการช่วยเหลือผู้ถูกทอดทิ้ง ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น รวมไปถึงปัญหาด้านเยาวชน โดยที่ผ่านมาเยาวชนที่สังคมคาดหวังต่อการช่วยสร้างประเทศชาติให้มั่นคงในอนาคต กลับเป็นผู้ถูกกระทำจากปัญหาต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาเยาวชนมั่วสุม ฯลฯ ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนมีผลกระทบต่อหลาย ๆ สถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ ฯลฯ และส่งผลโดยตรงต่อตัวเด็กและเยาวชนรวมถึงบุคคลใกล้ชิด (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) สังคมและประเทศชาติ ซึ่งอาจนำความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล (สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ, 2565)

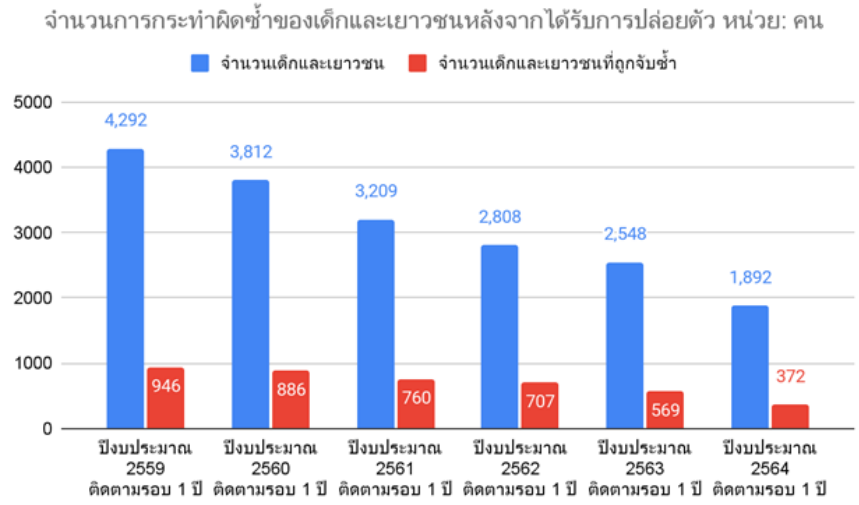
โดยจากผลการศึกษาของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพข้างต้น จะเห็นถึงความห่วงใยต่อปัญหาเยาวชนที่จะส่งผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติในอนาคต

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหนังสือรายงานสถิติคดีของศาลยุติธรรมประจำปี 2565 จากสำนักแผนงานและงบประมาณศาลเยาวชนครอบครัวกลางพบว่า จำนวนคดีอาญาเกี่ยวกับการกระทำผิดทางของเด็กและเยาวชนมีจำนวนคดีลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งแสดงตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 จำนวนคดีอาญาที่รับใหม่ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2565
ที่มา: สำนักแผนงานและงบประมาณ ศาลเยาวชนครอบครัวกลาง, 2565

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจำนวนของเด็กและเยาวชนหลังจากได้รับการปล่อยและที่เป็นคดีมีการกระทำผิดซ้ำมารวบรวมและเรียบเรียงแต่ละปี เพื่อนำเสนอเป็นกราฟให้เห็นถึงแนวโน้มได้อย่างชัดเจนมากขึ้น (ข้อมูล ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2565) ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 จำนวนของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2559-2564
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ข้อมูล ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2565 หมายเหตุ : ข้อมูลยังไม่ครบตามปีงบประมาณ สามารถเปลี่ยนแปลงได้

จากรูปที่ 2 จะเห็นว่าสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนและการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าตัวเลขสถิติคดีและสถิติการกระทำความผิดรวมถึงการกระทำความผิดซ้ำในคดีอาญาที่ลดลงเกิดจากสาเหตุและปัจจัยอะไร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์และผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว พบว่า

“ปัญหาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเป็นปัญหาสำคัญที่สะสมมานาน แต่ต้องแยกปัญหาออกเป็นด้านต่างๆ เช่นปัญหาด้านความสามารถทางการศึกษาหรือการสร้างนวัตกรรมของเด็กและเยาวชนไทยที่ยังมีความสามารถต่ำกว่าประเทศอื่นๆ อยู่มาก รวมถึงปัญหาต่างๆ ของเด็กและเยาวชนเช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาเยาวชนมั่วสุม ฯลฯ เหล่านี้ยังเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไขอยู่ แต่จากสถิติตัวเลขต่างๆ ที่ลดลง ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของคดี การลดลงของการกระทำความผิดและการกระทำความผิดซ้ำ หากย้อนกลับไปดูจะเห็นว่าจะลดลงหลังจากมีการตราและใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มีกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ”

จากที่มาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาว่าระบบที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้พิพากษาสมทบกล่าวมาในทิศทางเดียวกันนั้นคือระบบอะไรและมีการขับเคลื่อนระบบสู่การปฏิบัติที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างไร จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อนำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยศึกษาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยและในระดับสากล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยใช้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยใช้ผ่านการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบริบทของศาลเยาวชนและครอบครัวไทย ซึ่งเป็นการศึกษาลึกลงไปใน พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 เกี่ยวกับวิสัยทัศน์และแผนงาน โครงสร้างการบริหาร โครงการการทำงาน โครงสร้างบุคลากร เครื่องมือและกลไกในการปฏิบัติงาน รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดแนวคิดกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ ในสังคม และได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีนวัตกรรมสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้นำตัวแบบนวัตกรรมสังคม Spiral Model 7 ขั้นตอน ของ Kirsten Bound and Geoff Mulgan (2019) มาอธิบายและสร้างเป็นกรอบแนวคิด รวมถึงการศึกษาแนวคิด 7S Model ของ McKinsey (2018) เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบภายในเพื่อให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมเชิงบูรณาการสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาเชื่อมโยง สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว
2. เพื่อศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว
3. เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวกับการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) รวมถึงการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ มีผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง รวม 18 ท่าน ได้แก่ รองอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง (ท่านที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน พ.ศ. 2565-2566) 1 ท่าน ผู้พิพากษาที่เคยปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว 3 ท่าน ผู้อำนวยการศาลเยาวชนและครอบครัว 1 ท่าน ผู้พิพากษาสมทบศาลศาลเยาวชนและครอบครัว 10 ท่าน และนักจิตวิทยาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางและปริมณฑล 3 ท่าน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัวจะขับเคลื่อนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยนโยบายต่าง ๆ ในการ

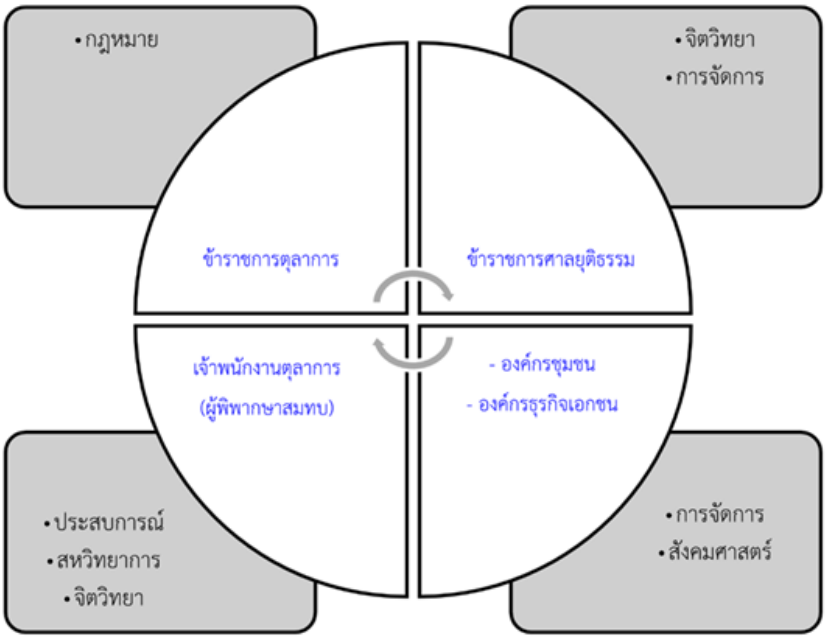
ดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัวจะถูกแปลงเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจและนโยบาย จากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง สู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

โดยผลการศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว พบว่า โครงสร้างการขับเคลื่อนของศาลเยาวชนและครอบครัวจะเริ่มจากศาลแม่หรือศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจะเป็นผู้มอบแนวนโยบายการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว ไปสู่ศาลจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งหัวใจหลักของการดำเนินการของศาลเยาวชนและครอบครัวคือ การมุ่งแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีของสังคม สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งจากหัวใจหลักดังกล่าว ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงได้สร้างกลไกเพื่อขับเคลื่อนการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งได้แก่การจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กเยาวชนและครอบครัว (Counseling Center)ตามจังหวัดต่าง ๆ

โดยโครงสร้างของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ตามจังหวัดต่าง ๆ จะประกอบด้วยท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และมีข้าราชการตุลาการ ข้าราชการศาลยุติธรรมและเจ้าพนักงานตุลาการ ซึ่งหมายถึงผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า

“ผู้พิพากษาสมทบเป็นโครงสร้างสำคัญในการดำเนินงานของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเป็นกำลังสำคัญในการคิดค้นและดำเนินการกิจกรรมใหม่ ๆ ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ รวมถึงบางท่านยังทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิบัติงานของกิจการผู้พิพากษาสมทบดำเนินการมาได้อย่างดีในทุกจังหวัด จึงเป็นโครงสร้างที่ขาดไม่ได้เลยในการทำงานของศาลเยาวชนและครอบครัว” (ผู้พิพากษา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 กันยายน 2566)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าความสำเร็จของการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนของศาลฯ ยังต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือที่แต่ละจังหวัดได้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งที่ได้รับมาจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือจัดหาขึ้นมาภายในจังหวัด จึงอาจสรุปได้ว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นการขับเคลื่อนแบบบูรณาการเชิงสหวิชาชีพ ตามรูปที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับ ปุณยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่พบว่า กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ โดยร่วมกันการวางแผนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในแต่ละราย โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

ภาพที่ 4 แผนภาพนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงสหวิชาชีพ
ที่มา : ผู้วิจัย, 2566

จากรูปที่ 4 ผู้วิจัยพบว่าความสำเร็จในการขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะต้องอาศัยการทำงานเชิงบูรณาร่วมกันอย่างเข้มแข็งของฝ่ายต่าง ๆ ที่มีองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ. 2561) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 โดยเสนอว่าการวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยกันเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วนในการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น

ดังนั้นองค์ประกอบการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จึงเป็นการขับเคลื่อนผ่านกลไกของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยมีรูปแบบเป็นการทำงานเชิงบูรณาการที่เป็นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ. 2561) โดยมีองค์ประกอบการทำงานเชิงบูรณาการแบบสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ข้าราชการตุลาการ ข้าราชการศาลยุติธรรม เจ้าพนักงานตุลาการ (ผู้พิพากษาสมทบ) รวมถึงองค์กรชุมชนและองค์กรธุรกิจเอกชนที่ร่วมมือในลักษณะเครือข่าย

ในขณะที่ผลการศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผ่านกลไกศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยกระบวนการของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ แบ่งออกได้เป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

1) การเก็บข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักจิตวิทยาและผู้ให้คำปรึกษากับเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำความผิดและสาเหตุอื่น ๆ ที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นงานหน้าด่านที่สำคัญอันดับต้น ๆ ของงานในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ

2) การนัดหมายเพื่อเข้ารับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูครั้งต่อไป เป็นขั้นตอนการพิจารณาวันและเวลานัดหมายโดยคำนึงถึง (1) ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ (2) ความเร่งด่วนของการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และ (3) ภูมิลำเนาและความพร้อมของครอบครัว

3) การจำแนก คือการจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่ป่วย มีอาการทางจิต หรือมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพออกจากกระบวนการยุติธรรมทั่วไป และนำเข้าสู่กระบวนการทางเลือกอื่น ๆ เช่น การส่งตัวเข้ารับการรักษาทางกายหรือทางจิตในโรงพยาบาลที่เป็นเครือข่ายของศาลเยาวชนและครอบครัว

4) การให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของงานศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ทั้งนี้ส่วนใหญ่การให้คำปรึกษาจะเริ่มในนัดหมายครั้งที่ 2 เป็นต้นไป อาจทำโดยผู้พิพากษาสมทบที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือนักจิตวิทยาก็ได้ โดยจะใช้แนวทางการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

5) การประสานติดตามผล การประสานติดตามผลถือเป็นรอยต่อระหว่างงานเกือบทุกขั้นตอนในศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยการเขียนผลการเปลี่ยนแปลงของเด็กหรือเยาวชนและครอบครัวจากการให้คำปรึกษาฯ ในแต่ละครั้ง เสนอเป็นข้อมูลให้กับผู้พิพากษาเพื่อประกอบดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการในด้านต่าง ๆ ต่อไป

6) การรายงานผล การดำเนินการใด ๆ เกือบทุกขั้นตอน ของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะต้องมีการรายงานผลไปสู่ผู้พิพากษาเสมอ

ในขณะที่ผลการศึกษานวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัว โดยผู้วิจัยได้นำโมเดลเกลียวนวัตกรรม 7 ขั้นตอนของกระบวนการเกิดนวัตกรรมสังคม (Spiral Model) เข้ามานำเสนอประกอบการวิเคราะห์ โดยพบว่า

ขั้นที่ 1 โอกาสและความท้าทายของการเกิดนวัตกรรม (Opportunities and Challenges) เกิดจากการแนวคิดความการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่นำไปสู่การตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ขั้นที่ 2 กรอบแนวคิดใหม่ (Generating Idea) เป็นการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ที่เป็นนวัตกรรมการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการเต็มรูปแบบ

ขั้นที่ 3 การพัฒนาและทดสอบ (Developing and Testing) การพัฒนาและทดสอบนวัตกรรมศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะเริ่มในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2560 ซึ่งมีการพัฒนาระบบและกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 การดำเนินการกับคดีตัวอย่าง (Making the case) คดีที่เข้ามามากจะถูกแยกแยะและดำเนินการต่างกันไปแล้วแต่กรณี ซึ่งศาลกลางได้มีการเผยแพร่คดีตัวอย่างเพื่อให้เกิดการศึกษาร่วมกันอยู่สม่ำเสมอ

ขั้นที่ 5 การส่งมอบและการนำไปปฏิบัติ (Delivering and Implementing) เห็นได้ชัดว่าการส่งมอบนวัตกรรมนี้ และการนำไปปฏิบัติของศาลเยาวชนและครอบครัว เริ่มมีประสิทธิผลอย่างดีและเป็นนวัตกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้จริง เห็นได้ชัดจากสถิติตัวเลขคดีรวมถึงการกระทำความผิดและการ

กระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ลดลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ยังมีปัญหาในเชิงระบบอยู่บ้าง

ขั้นที่ 6 การขยายและปรับขนาด (Growing and Scaling) พบว่าที่ผ่านมาจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการมีการขยายปรับขนาดของความร่วมมือให้สูงขึ้น ผ่านการทำบันทึกข้อตกลงกับส่วนราชการ เอกชนและประชาสังคมอย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบว่ายังคงต้องขยายกระบวนการต่อไป ให้ครอบคลุมมากที่สุดเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 7 การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Changing System) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายหรือจุดมุ่งหวังของกระบวนการนวัตกรรมสังคมคือเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ซึ่งในปัจจุบันจากผลการศึกษาพบว่านวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นจาก พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ปี 2553 ได้เริ่มส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวพบว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงภายในเพื่อขับเคลื่อนศาลเยาวชนและครอบครัวให้สามารถนำนวัตกรรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่มีประสิทธิผลได้นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีการเสนอให้ประธานผู้พิพากษาสมทบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ให้คำปรึกษาฯ นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวควรเร่งปรับปรุงกายภาพของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ โดยมีบรรยากาศที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา การสร้างค่านิยมร่วมที่เป็นกรอบคิดร่วมกันในการมุ่งมั่นจะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน รวมถึงการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ และการดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการสูงสุด และสร้างกระบวนการพัฒนาและประเมินศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษา การแบ่งปันความรู้ การจัดการความรู้ในการให้คำปรึกษา และที่สำคัญคือความเป็นผู้นำของผู้บริหารศาลฯ ที่มุ่งพัฒนาและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการที่สามารถสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามยังคงต้องมีการปรับปรุงกระบวนการภายในเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปุณยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์ (2553) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่พบว่าควรมีการปรับปรุงบริบทต่าง ๆ ทั้งด้านนโยบาย ด้านหลักการใช้กฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ด้านโครงสร้างและบุคลากร ด้านกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และด้านการพัฒนาระบบติดตามเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพและสามารถรองรับกับรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทิศทางใหม่ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้พบว่าผลการศึกษาของ ธัญญธร อ่อนเฉวียง (2563) ซึ่งพบว่าประสิทธิผลการบริหารงานเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรม มี 8 องค์ประกอบได้แก่ 1) โครงสร้างองค์การ 2) เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) วัฒนธรรมองค์การ 4) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 5) การติดต่อสื่อสาร 6) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 7) ความผูกพันต่อองค์การ 8) สภาพแวดล้อมองค์การ

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าความสำเร็จของการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการของศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นการขับเคลื่อนแบบบูรณาการเชิงสหวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับปุณยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่พบว่า กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ โดยร่วมกันการวางแผนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในแต่ละราย โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก

และผลการศึกษาที่พบว่าความสำเร็จในการขับเคลื่อนศูนย์ให้คำปรึกษาฯ จะต้องอาศัยการทำงานเชิงบูรณาร่วมกันอย่างเข้มแข็งของฝ่ายต่าง ๆ ที่มีองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2556 - พ.ศ.2561) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2556) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 และ 5 โดยเสนอว่าการวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการด้วยกันเองเพื่อแก้ปัญหาการแยกส่วนในการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือหรือความเป็นภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยดังนี้

1. วาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ ควรมีระยะเวลานานพอที่จะดำเนินนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง

2. ในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับการใช้เครือข่ายเพื่อร่วมกันแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนให้มากขึ้น

3. เร่งพัฒนาศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาฯ ให้มีความรู้และแรงจูงใจในการทำงานแบบมืออาชีพมากขึ้น

4. โครงสร้างของศูนย์ให้คำปรึกษาฯ ควรจะให้ประธานผู้พิพากษาสมทบ เข้าอยู่ในโครงสร้างการบริหารเพื่อรับผิดชอบโครงการและกิจกรรมของศูนย์ฯ

5. ควรเร่งปรับปรุงกายภาพของห้องให้คำปรึกษาฯ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้คำปรึกษาแนะนำ ตามแนวทางเชิงจิตวิทยาการให้คำปรึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป เสนอให้ขยายขอบเขตการวิจัยออกไปตามจังหวัดต่าง ๆ ให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น รวมถึงศึกษาวิจัยกรณีศึกษากระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูที่ประสบผลสำเร็จเพื่อเผยแพร่เป็นการจัดการความรู้ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

ธัญญธร อ่อนเฉวียง. (2563). องค์ประกอบของประสิทธิผลการบริหารงานเพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรม. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, *12*(3).

ปุณยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์. (2562). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญากับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, *45*(2), กรกฎาคม - ธันวาคม 2562.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). *สานพลัง สสส. สร้างนวัตกรรม สื่อสารสุข: รายงานประจำปี 2565 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).* กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2556). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556-2561).* กรุงเทพฯ: วิชั่นพริ้นท์แอนด์มีเดีย.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). *รายงานสถิติคดีประจำปี พ.ศ. 2565.* ส่วนระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ. สำนักงานศาลยุติธรรม.

Bound, K., & Mulgan, G. (2019). *A compendium of innovation methods.* Nesta. Retrieved from https://media.nesta.org.uk/documents/Compendium-of-Innovation-Methods-March-2019.pdf